Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
ATHANASIOS RANTOS IŠVADA,
pateikta 2022 m. birželio 2 d.[1]

**Byla C-470/20**

**AS Veejaam,**
**OÜ Espo**
**prieš**
**AS Elering**

(*Riigikohus* (Aukščiausiasis Teismas, Estija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – SESV 108 straipsnio 3 dalis – Reglamentas (ES) 2015/1589 – 1 straipsnio c punktas – Valstybių narių suteikta pagalba – Atsinaujinančių energijos išteklių rėmimas – Iš atsinaujinančių išteklių hidroenergiją gaminančios bendrovės, gavusios paramą už elektros energiją, pagamintą jų hidrogeneratoriuose – Pagalbos, kurios paprašyta jau pradėjus su projektus susijusius darbus, skatinamasis poveikis“

## I. Įvadas

1. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl SESV 108 straipsnio 3 dalies, Reglamento (ES) 2015/1589[2] 1 straipsnio c punkto ir 2014–2020 m. Valstybės pagalbos aplinkos apsaugai ir energetikai gairių (toliau – 2014 m gairės)[3] 50 punkto išaiškinimo.

2. Šis prašymas pateiktas nagrinėjant dviejų atsinaujinančiosios energijos gamintojų, t. y. bendrovių *Veejaam* ir *Espo* (toliau – pareiškėjos), ginčą su *Elering* – Estijos institucija, atsakinga už paramos už atsinaujinančių išteklių energiją teikimą, dėl šių bendrovių pateiktų paraiškų skirti Estijos teisės aktuose numatytą pagalbą atsinaujinančiajai energijai.

[1] Originalo kalba: prancūzų.

[2] 2015 m. liepos 13 d. Tarybos reglamentas, nustatantis išsamias Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 108 straipsnio taikymo taisykles (OL L 248, 2015, p. 9; klaidų ištaisymas 2017, OL L 186, p. 17).

[3] OL C 200, 2014, p. 1.

## II. Teisinis pagrindas

### *A. Sąjungos teisė*

3. Reglamento Nr. 2015/1589 1 straipsnyje „Apibrėžtys“ nustatyta:

„Šiame reglamente vartojamų terminų apibrėžtys:

<…>

b) „esama pagalba“:

   i) nedarant poveikio <…> Estijos <…> stojimo akto IV priedo <…> priedėliui, <…>, visa pagalba, kuri buvo iki SESV įsigaliojimo atitinkamose valstybėse narėse, t. y. pagalbos schemos ir individuali pagalba, kuri buvo skiriama iki SESV įsigaliojimo atitinkamose valstybėse narėse ir tebėra taikoma po jo;

   ii) patvirtinta pagalba, t. y. Komisijos arba Tarybos patvirtintos pagalbos sistemos ir individuali pagalba;

   iii) pagalba, kuri laikoma patvirtinta pagal Reglamento (EB) Nr. 659/1999[4] 4 straipsnio 6 dalį arba šio reglamento 4 straipsnio 6 dalį arba prieš [Reglamento Nr. 659/1999] priėmimą, bet pagal jame nustatytą tvarką;

   <…>

c) nauja pagalba – visa pagalba, t. y. pagalbos sistemos ir individuali pagalba, kuri nėra egzistuojanti pagalba, įskaitant egzistuojančios pagalbos pakeitimus;

<…>“

4. 2014 m. gairių 49 ir 50 punktuose nustatyta:

„(49) Pagalba aplinkos apsaugai ir energetikai gali būti laikoma suderinama su vidaus rinka tik tuo atveju, jei ji turi skatinamąjį poveikį. Skatinamasis poveikis pasireiškia, kai pagalba skatina pagalbos gavėją keisti savo elgesį ir gerinti aplinkos apsaugą arba gerinti saugios, įperkamos ir tvarios energijos rinkos veikimą, t. y. elgtis kitaip, nei jis elgtųsi be pagalbos. Pagalba negali būti subsidijuojamos veiklos išlaidos, kurias įmonė ir taip būtų patyrusi, ir negali būti kompensuojama įprasta ekonominės veiklos verslo rizika.

(50) Komisijos nuomone, pagalba nedaro skatinamojo poveikio jos gavėjui visais atvejais, kai su projektu susijusius darbus pagalbos gavėjas jau buvo pradėjęs prieš pateikdamas paraišką gauti pagalbą nacionalinėms valdžios institucijoms. Kai pagalbos gavėjas pradeda įgyvendinti projektą prieš pateikdamas paraišką gauti pagalbą, bet kokia tam projektui suteikta pagalba nebus laikoma suderinama su vidaus rinka.“

[4] 1999 m. kovo 22 d. Tarybos reglamentas, nustatantis išsamias EB Sutarties 93 straipsnio taikymo taisykles (OL L 83, 1999, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 sk., 1 t., p. 339).

5. 2014 m. spalio 28 d. Sprendime dėl valstybės pagalbos elektros energijai iš atsinaujinančių išteklių ir efektyviai kogeneracijai (valstybės pagalba SA.36023)[5] (toliau – 2014 m. sprendimas) Europos Komisija nustatė, kad nors Estijos pagalbos schema pažeidžiamas SESV 108 straipsnio 3 dalyje nustatytas įpareigojimas, ji yra suderinama su SESV 107 straipsnio 3 dalies c punktu.

6. 2017 m. gruodžio 6 d. sprendime dėl Estijos pagalbos schemos atsinaujinantiems energijos ištekliams ir kogeneracijai pakeitimų (valstybės pagalba SA.47354)[6] (toliau – 2017 m. sprendimas) Komisija nustatė, kad Estija įgyvendino pagalbos schemos, dėl kurios buvo priimtas 2014 m. sprendimas, pažeidžiant SESV 108 straipsnio 3 dalį, pakeitimus, ir nusprendė, kad dėl šių pakeitimų atsiradusi pagalbos schema yra suderinama su vidaus rinka, kaip tai suprantama pagal SESV 107 straipsnio 3 dalį (toliau kartu – 2014 m. ir 2017 m. sprendimai).

## *B. Estijos teisė*

7. *Elektrituruseadus* (Elektros energijos rinkos įstatymas) (*Riigi Teataja*, 2015 m. birželio 30 d., toliau – ELTS) 59, 59[1] ir 108 straipsniuose numatyta:

„59 straipsnis. Parama

(1) Gamintojas turi teisę iš perdavimo sistemos operatoriaus gauti paramą:

1) už elektros energijos gamybą iš atsinaujinančių energijos išteklių naudojant gamybos įrenginius, kurių naudingoji galia neviršija 100 MW;

<…>

59[1] straipsnis. Paramos teikimo sąlygos

(1) Šio įstatymo 59 straipsnyje nurodyta parama teikiama laikantis šių sąlygų:

1) elektros energija gaminama gamybos įrenginiais, atitinkančiais šio įstatymo ir tinklo kodekso reikalavimus;

<…>

(2) Parama gamintojui neskiriama:

<…>

4) jei gamintojas neturi aplinkosaugos leidimų, reikalingų elektros energijos gamybai, arba nesilaiko su šiais leidimais susijusių sąlygų;

(3) Šio įstatymo 59 straipsnio 2 dalyje nurodytoje paraiškoje pateikiami duomenys apie gamybos įrenginius, teisės aktuose paramai gauti numatyta informacija ir perdavimo sistemos operatoriaus nustatyta informacija <…>.

[5] OL C 44, 2015, p. 2.

[6] OL C 121, 2018, p. 7.

<…>

108 straipsnis. Paramos skyrimo laikotarpis

(1) Šio įstatymo 59 straipsnio 1 dalies 1–4 punktuose nurodyta parama gali būti mokama 12 metų nuo gamybos pradžios <…>.

<…>

(3) Pirmiau nurodyta gamybos pradžia yra momentas, kai tinkamas gamybos įrenginys pirmą kartą tiekia elektros energiją į tinklą arba į tiesioginę liniją.

<…>“

## III. Ginčai pagrindinėse bylose, prejudiciniai klausimai ir procesas Teisingumo Teisme

8. Pareiškėjos yra dvi bendrovės, gavusios valstybės pagalbą energijos gamybai iš atsinaujinančių išteklių Estijoje[7]. Pakeitusios gamybos įrangą, už kurią iš pradžių gavo šią pagalbą[8], šios bendrovės pateikė naujas paraiškas dėl valstybės pagalbos[9], kurias *Elering* atmetė, motyvuodama tuo, kad jos neatitiko valstybės paramos už atsinaujinančių išteklių energiją schemoje (toliau – nagrinėjama paramos schema) nustatytų sąlygų. Šioje schemoje buvo numatyta, kad nagrinėjama pagalba gali būti mokama tik, pirma, už elektros energiją, pagamintą visiškai nauju gamybos įrenginiu, ir, antra, siekiant sudaryti palankesnes sąlygas naujiems operatoriams patekti į rinką, o ne nuolat remti elektros energijos gamintojus.

9. Tuomet pareiškėjos pateikė skundus dėl *Elering* sprendimų *Tallina Halduskohus* (Talino administracinis teismas, Estija). 2017 m. spalio 10 d. ir spalio 27 d. sprendimais šis teismas skundus atmetė. Bendrovės apskundė šiuos sprendimus *Tallina Ringkonnakohus* (Talino apeliacinis teismas, Estija). 2018 m. birželio 27 d. ir lapkričio 15 d. sprendimais atmetus minėtus apeliacinius skundus, pareiškėjos pateikė kasacinį skundą *Riigikohus* (Aukščiausiasis Teismas, Estija), prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme.

10. Šis teismas visų pirma kelia klausimą dėl galimos 2014 m. ir 2017 m. sprendimų ir 2014 m. gairių priešpriešos, kiek tai susiję su nagrinėjamoje pagalbos schemoje numatytos paramos atsinaujinančiai energijai skatinamojo poveikio vertinimu. Iš tikrųjų šiuose sprendimuose Komisija faktiškai pripažino galimybę pateikti pagalbos paraišką ir po to, kai buvo įrengti nagrinėjami gamybos įrenginiai, nors pagal 2014 m. gairių 50 punktą parama neturi skatinamojo poveikio visais atvejais, kai pagalbos gavėjas nacionalinėms valdžios institucijoms paraišką dėl pagalbos pateikė po to, kai pradėjo su projektu susijusius darbus.

[7] 2001–2015 m. *Veejaam* gamino elektros energiją hidroelektrinėje, naudodama du 100–200 kW galios įrenginius. 2001–2012 m. *Veejaam* pasinaudojo pagrindinėje byloje nagrinėjamoje Estijos pagalbos schemoje numatyta parama už atsinaujinančių išteklių energiją. *Espo* gamino energiją hidroelektrinėje, naudodama 15 kW galios turbiną. Nuo 2009 m. pradėjo veikti nauja 45 kW galios turbina. 2004–2015 m. *Espo* pasinaudojo parama atsinaujinančiai energijai.

[8] 2015 m. *Veejaam* pakeitė esamus gamybos įrenginius nauju turbininiu generatoriumi, įrengtu ant senosios elektrinės užtvankos. Taigi po šios operacijos gamybos įranga buvo iš dalies nauja, palyginti su buvusia tuo metu, kai pradėta gaminti energija.

[9] 2016 m. *Veejaam* perdavė naujojo įrenginio duomenis *Elering*, kad gautų paramą atsinaujinančiai energijai. 2016 m. *Espo* taip pat pateikė *Elering* paraišką dėl 2009 m. įrengtos turbinos.

11. Antra, minėtas teismas pažymi, kad nuomonėje, kurios buvo paprašyta iš Komisijos, vykstant procesui pagrindinėje byloje, remdamasi Reglamento Nr. 2015/1589 29 straipsnio 1 dalimi, Komisija konstatavo, kad bendrovė, esanti tokioje padėtyje, kaip *Veejaam*, kuri buvo pradėjusi naujų gamybos įrenginių montavimo darbus, kad įvykdytų naujas leidimo naudoti vandenį sąlygas, neturėjo teisės gauti paramos už atsinaujinančių išteklių energiją. Kadangi atitikties Estijos teisės aktuose numatytoms sąlygoms užtikrinimo darbai turėjo būti atlikti bet kuriuo atveju, pagalbos skatinamojo poveikio sąlyga nebuvo įvykdyta, nes šie darbai visiškai nebuvo naudingi. Vis dėlto tam teismui kyla klausimas, ar taip pat reikia išsiaiškinti, dėl kokios priežasties *Veejaam* sumontavo naujus įrenginius. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar analizuojant valstybės pagalbos suderinamumą šioje byloje neturėtų būti atsižvelgiama ir į tai, kad, neturėdama galimybės gauti paramą už atsinaujinančių išteklių energiją, *Veejaam* būtų privalėjusi nutraukti elektros energijos gamybą ir kad, atsižvelgiant į šią aplinkybę, nagrinėjama pagalba būtų turėjusi skatinamąjį poveikį.

12. Trečia, šis teismas kelia klausimą, kokios procedūrinės pasekmės atsiranda dėl to, kad Estijos Respublika, įgyvendindama nagrinėjamą pagalbos schemą, pažeidė SESV 108 straipsnio 3 dalį. Iš 2014 m. sprendimo matyti, jog Estijos Respublika buvo numačiusi dvi paramos už atsinaujinančių išteklių energiją schemas. Pagal pirmąją schemą pagalbą galėjo gauti tiktai esami gamintojai, pradėję gamybą ne vėliau kaip 2013 m. kovo 1 d., ir ji buvo automatiškai teikiama dėl to, kad buvo įvykdytos tuo metu galiojusiame įstatyme numatytos sąlygos (toliau – ankstesnė schema). Antrojoje schemoje buvo numatyta, kad nuo 2015 m. sausio 1 d. gamintojai, kurie pradėjo gamybą po 2013 m. kovo 1 d., valstybės pagalbą gali gauti tik per konkurso procedūrą (toliau – naujoji schema). Tačiau Estijos Respublika nepriėmė teisėkūros priemonių naujajai schemai įgyvendinti ir iki 2017 m. toliau taikė ankstesnę schemą, todėl gamintojai, kurie pradėjo gamybą po 2013 m. kovo 1 d., taip pat galėjo pasinaudoti pagalba. Taigi 2017 m. sprendime Komisija konstatavo, kad Estijos Respublika nesilaikė draudimo teikti valstybės pagalbą, nustatyto SESV 108 straipsnio 3 dalyje.

13. Tad kyla klausimas, ar, toliau taikant ankstesnę schemą po iš pradžių numatytos datos, nagrinėjama pagalba turi būti kvalifikuojama kaip „nauja pagalba“ (kuri buvo pradėta teikti be Komisijos leidimo), ar kaip „esama pagalba“, atsižvelgiant į šių dviejų pagalbos rūšių, numatytų Reglamente 2015/1589, atskyrimą. Jeigu Teisingumo Teismas nuspręstų, kad tai yra „nauja pagalba“ ir kad nagrinėjamos ankstesnės schemos pratęsimas galėtų būti laikomas teisėtu tik po 2017 m. sprendimo priėmimo, reikėtų išnagrinėti, ar pareiškėjos galėtų gauti pagalbą jau nuo 2016 m., kai paprašė ją suteikti.

14. Tokiomis aplinkybėmis *Riigikohus* (Aukščiausiasis Teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar Sąjungos taisyklės dėl valstybės pagalbos, be kita ko, Komisijos komunikato dėl „2014–2020 m. Valstybės pagalbos aplinkos apsaugai ir energetikai gairių“ 50 punkte numatytas skatinamojo poveikio reikalavimas, aiškintini taip, kad šias taisykles atitinka pagalbos schema, kuri atsinaujinančiosios energijos gamintojui suteikia galimybę prašyti valstybės pagalbos po to, kai jis pradėjo su projektu susijusius darbus, jei pagal nacionalinę nuostatą visiems gamintojams, atitinkantiems įstatyme numatytas sąlygas, suteikiama teisė į paramą, o kompetentingai institucijai šiuo atveju nesuteikiama diskrecijos?

2. Ar laikytina, kad pagalbos skatinamojo poveikio bet kuriuo atveju nėra, jei investicija, dėl kurios teikiama pagalba, buvo padaryta dėl iš dalies pakeistų aplinkosaugos leidimo sąlygų, t. y. ir tada, kai pareiškėjas, kaip šioje byloje, dėl griežtesnių reikalavimų leidimui tikriausiai būtų nutraukęs veiklą, jei nebūtų gavęs valstybės pagalbos?

3. Ar, atsižvelgiant į Europos Sąjungos Teisingumo Teismo argumentus Sprendime C-590/14 P (49, 50 punktai), tokiu atveju, kai Komisija, kaip šioje byloje, ir esamą pagalbos schemą, ir planuojamus pakeitimus sprendimu dėl valstybės pagalbos paskelbė suderinamais su vidaus rinka, o valstybė, be kita ko, nurodė, kad esama pagalbos schema bus taikoma tik iki tam tikros dienos, kalbama apie naują pagalbą pagal Reglamento [2015/1589] 1 straipsnio c punktą, jei remiantis galiojančiais teisės aktais esama pagalbos schema taikoma net po valstybės nurodytos galutinės datos?

4. Ar tuo atveju, kai Komisija vėliau nusprendė neprieštarauti dėl valstybės pagalbos schemos, taikomos pažeidžiant SESV 108 straipsnio 3 dalį, ar asmenys, galintys prašyti veiklos pagalbos, turi teisę prašyti skirti pagalbą ir už laikotarpį iki Komisijos sprendimo, su sąlyga, kad nacionalinėse procesinėse nuostatose numatyta tokia galimybė?

5. Ar pareiškėjas, pagal pagalbos schemą paprašęs veiklos pagalbos ir pradėjęs įgyvendinti projektą, kuris atitinka sąlygas, pripažintas suderinamomis su vidaus rinka, tuo metu, kai pagalbos schema buvo teisėtai taikoma, tačiau pateikęs paraišką dėl valstybės pagalbos tuo metu, kai pagalbos schema buvo pratęsta neinformavus Komisijos, turi teisę gauti pagalbą nepaisant SESV 108 straipsnio 3 dalyje įtvirtinto reglamentavimo?“

15. Rašytines pastabas pateikė *Elering*, Estijos vyriausybė ir Europos Komisija. Šios šalys bei *Espo* taip pat buvo išklausytos per 2022 m. kovo 16 d. įvykusį posėdį.

## IV. Analizė

### *A. Pirminės pastabos*

16. Iš pradžių noriu pažymėti, kad ši byla nagrinėjama esant kompleksiškoms teisinėms ir faktinėms aplinkybėms, prie kurių, be kita ko, priskiriamos kelios valstybės pagalbos schemos, SESV 108 straipsnio 3 dalyje nustatyto įpareigojimo sustabdyti pagalbos teikimą pažeidimas ir du sprendimai, kuriuose Komisija nepateikė prieštaravimų dėl šių schemų.

17. Taip pat pažymiu, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo užduoti prejudiciniai klausimai tam tikrais aspektais susiję su nacionalinės teisės aiškinimu. Be to, jis klausia Teisingumo Teismo dėl tam tikrų aspektų, kurie iš esmės yra faktinio ir veikiau techninio pobūdžio. Tačiau Teisingumo Teismas neturi tam tikrų duomenų, reikalingų nacionalinio teismo preliminarioms išvadoms patvirtinti arba paneigti. Taigi galutinį sprendimą šiais klausimais turės priimti nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į gaires, kurias jam pateiks Teisingumo Teismas.

18. Atsižvelgdamas į tai, primenu, kad kai į Teisingumo Teismą kreipiamasi su prašymu priimti prejudicinį sprendimą, jo pareiga yra išaiškinti nacionaliniam teismui Sąjungos teisės normų turinį, kad pastarasis galėtų jas teisingai taikyti savo nagrinėjamos bylos aplinkybėms, o ne pačiam jas taikyti, juo labiau, kad jis nebūtinai turi visus šiam tikslui būtinus duomenis [10].

[10] 2007 m. birželio 21 d. *Omni Metal Service* (C-259/05, EU:C:2007:363, 15 punktas).

19. Manau, kad, pateikus šiuos patikslinimus, naudinga trumpai apibūdinti pagrindinius Estijos valstybės pagalbos schemos bruožus bei pagrindinius 2014 m. ir 2017 m. sprendimų aspektus.

20. Estijos vyriausybė nuo 2003 m. įgyvendino įvairias pagalbos schemos versijas, siekdama padidinti jos dalį Estijos elektros energijos gamyboje [11]. Taigi suteikta pagalba iš esmės buvo skirta gamybos sąnaudų ir rinkos kainos skirtumui kompensuoti, siekiant paskatinti įmones statyti atsinaujinančių energijos išteklių gamybos įrenginius.

21. Šiomis aplinkybėmis šioje pagalbos schemoje buvo numatyta, kad tam tikromis sąlygomis gamintojas gali iš sistemos operatoriaus gauti pagalbą atsinaujinančių elektros energijos išteklių gamybai. Pirma, pagalba buvo teikiama tik naujiems į rinką įeinantiems gamintojams, naudojantiems tam tikros rūšies iš anksto nustatytos galios gamybos įrenginius. Antra, pagalbos dydis buvo nustatomas ne pagal operatoriaus investicijų į gamybos įrenginių sumontavimą sąnaudas, o priklausė nuo pagaminamos atsinaujinančių energijos išteklių kiekio. Trečia, pagalbos mokėjimas buvo susietas ne su energijos gamintoju, o su gamybos įrenginiu, todėl iš principo tas pats gamintojas galėjo gauti valstybės pagalbą keliems skirtingiems įrenginiams. Ketvirta, pagal šią schemą buvo ribojamas pagalbos mokėjimo laikotarpis: ji turėjo būti pervesta per 12 metų skaičiuojant nuo gamybos pradžios, t. y. nuo to momento, kai elektros energija pirmą kartą buvo pradėta tiekti iš šio įrenginio į tinklą.

22. Atrodo, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo abejonės dėl sąvokos „gamybos pradžia“ aiškinimo didžiąja dalimi yra šio prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindas. Taigi šis teismas visų pirma klausia, ar „gamybos pradžia“, kaip tai suprantama pagal ELTS 108 straipsnio 3 dalį, turėtų būti laikomas pačios gamybos pradžios elektrinėje momentas, ar atlikus paprastą „gamybos įrenginio“ pakeitimą toje pačioje elektrinėje galima manyti, jog tai buvo nauja „gamybos pradžia“. Minėtas teismas taip pat mano, kad šis klausimas glaudžiai susijęs su sąvokos „gamybos įrenginiai“, į kurią daroma nuoroda Estijos teisės aktuose [12], aiškinimu.

23. Nors, kaip pažymi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsakymas į prejudicinius klausimus faktiškai priklausys nuo šių dviejų sąvokų kvalifikavimo, reikia pažymėti, kad šis klausimas, įskaitant klausimą, ar *gamybos pradžia* gali būti laikomas ir atvejis, kai tik iš dalies buvo pakeistas vienas gamybos įrenginys, patenka tiktai į nacionalinės teisės taikymo sritį [13].

24. Vis dėlto svarbu pabrėžti, kad, naudodamasis savo diskrecija, nacionalinis teismas privalo laikytis 2014 m. ir 2017 m. sprendimų. Šiuo klausimu pažymiu, kad nors *gamybos pradžios* sąvoka šiuose sprendimuose neapibrėžta, ja remtasi nustatant laikotarpio, per kurį bendrovė gali gauti valstybės pagalbą pagal nagrinėjamą pagalbos schemą, pradžios momentą. Taigi minėtuose sprendimuose buvo nustatytos įvairios pagalbos suteikimo sąlygos, tarp kurių, be kita ko, buvo sąlyga, numatanti, jog bendra pagalbos teikimo trukmė neviršija 12 metų, skaičiuojant nuo „gamybos pradžios“ [14].

[11] Estijos įstojimo dieną ši schema nebuvo kvalifikuota kaip „esama“ pagalba ir apie ją Komisijai buvo pranešta tik 2014 m.

[12] Šis teismas taip pat mano, kad turės nustatyti, ar sąvoka „gamybos įrenginiai“ apima ne tik turbininį generatorių (t. y. šiuo atveju pakeistas dalis), bet ir užtvanką bei vandens nuvedimo kanalą.

[13] Taip pat reikia nurodyti, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo iškelti klausimai dėl gamybos įrenginių kvalifikavimo yra fakto klausimai, kuriuos gali aiškinti tik nacionalinis teismas.

[14] Žr. 2014 m. sprendimo 62 73, 109 ir 111 konstatuojamąsias dalis bei 2017 m. sprendimo 66 konstatuojamąją dalį.

25. Taip pat norėčiau pabrėžti, kad pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją Komisijos sprendimais suteikto leidimo dėl valstybės pagalbos taikymo sritis nustatoma atsižvelgiant į pagalbos schemą, apie kurią pranešė atitinkama valstybė narė [15]. Taip pat reikėtų pažymėti, kad atitinkama įstatymo projekto, apie kurį Estijos valdžios institucijos pranešė Komisijai pagal 2014 m. sprendimu patvirtintą pagalbos schemą, nuostata, t. y. ELTS 108 straipsnis, šiuo atžvilgiu nekelia jokių abejonių [16].

26. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad pagal nagrinėjamą pagalbos schemą negalima patenkinti pareiškėjų paraiškų (ir kad *Elering* teisingai jas atmetė), tačiau tai turi patikrinti nacionalinis teismas. Taigi laikausi nuomonės, kad 2014 m. ir 2017 m. sprendimai turi būti aiškinami taip, kad gamybos įrangos pakeitimas nesukuria naujos teisės į valstybės pagalbą ir dėl jo bet kuriuo atveju nepradedamas skaičiuoti naujas 12 metų pagalbos mokėjimo laikotarpis.

27. Pažymėtina, kad pirmuoju ir antruoju klausimais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atrodo, klausia Teisingumo Teismo, ar ankstesnė schema yra suderinama su Sąjungos valstybės pagalbos taisyklėmis, taigi, ar 2014 m. ir 2017 m. sprendimai buvo teisėti.

28. Vis dėlto reikia pažymėti, kad nė viena pagrindinės bylos šalis neginčijo minėtų Komisijos sprendimų ar apskritai nagrinėjamos pagalbos schemos teisėtumo. Be to, nei pagrindinės bylos šalys, nei tretieji asmenys neapskundė Komisijos sprendimų per SESV 263 straipsnyje nustatytą dviejų mėnesių terminą. Tokiomis aplinkybėmis, kaip teisingai pažymi Estijos vyriausybė, Komisijos sprendimai turėtų būti privalomi nacionaliniams teismams, kad būtų užtikrintas teisinio saugumo principas [17].

29. Kadangi buvo pateikti paaiškinimai dėl nagrinėjamos pagalbos schemos ir Komisijos sprendimų, dabar reikia išnagrinėti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimus (konkrečiai – pirmąjį ir antrąjį) dėl „skatinamojo poveikio“, kuris yra išankstinė valstybės pagalbos energetikai ir aplinkos apsaugai teikimo sąlyga, kriterijaus išaiškinimo. Trečiasis, ketvirtasis ir penktasis prejudiciniai klausimai pateikti dėl procedūrinių aspektų, susijusių su skirtingų Estijos Respublikos taikomų valstybės pagalbos schemų sugretinimu ir nepranešimo Komisijai apie šias schemas procedūrinėmis pasekmėmis.

### *B. Dėl pirmojo prejudicinio klausimo*

30. Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar ankstesnė schema yra suderinama su 2014 m. gairių 50 punktu, kuriame numatyta, kad pagalba neturi skatinamojo poveikio, jei pagalbos gavėjo paraiška nacionalinėms valdžios institucijoms buvo pateikta jau pradėjus su projektu susijusius darbus. Taigi šis teismas apskritai prašo Teisingumo Teismo pareikšti nuomonę dėl Komisijos priimtų gairių taikymo srities tuo atveju, jei galėtų kilti kolizija su Komisijos sprendimu valstybės pagalbos srityje.

[15] 2010 m. gruodžio 16 d. Sprendimas *Kahla Thüringen Porzellan / Komisija* (C-537/08 P, EU:C:2010:769, 44 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[16] Įstatymo (ELTS) projekto, apie kurį pranešta Komisijai, 108 straipsnyje buvo numatyta, kad „jokia pagalba už elektros energiją, pagamintą nauju gamybos įrenginiu, įrengtu toje pačioje vietoje vietoj senojo gamybos įrenginio, nemokama, jeigu pagal šį įstatymą pagalba už elektros energiją, pagamintą pakeistais gamybos įrenginiais, buvo mokama jau 12 metų. Pagalba mokama už elektros energiją, pagamintą gamybos įrenginiu, kuriuo buvo pakeistas senasis gamybos įrenginys, 12 metų nuo gamybos pradiniu gamybos įrenginiu pradžios“.

[17] 1994 m. kovo 9 d. Sprendimas *TWD Textilwerke Deggendorf* (C-188/92, EU:C:1994:90, 25 punktas).

31. Pirmiausia primenu, kad, kaip Teisingumo Teismas, be kita ko, pažymėjo Sprendime *Kotnik*[18], Komisijos aktais, kaip antai gairėmis, negali būti nustatomos savarankiškos pareigos valstybėms narėms: jomis tik nustatomos valstybės pagalbos suderinamumo su vidaus rinka sąlygos, į kurias Komisija turi atsižvelgti įgyvendindama pagal SESV 107 straipsnio 3 dalį turimą plačią diskreciją.

32. Priėmusi tokias elgesio taisykles ir apie jas pranešusi viešai paskelbdama, jog taikys jas atvejams, kuriems skirtos šios taisyklės, Komisija pati apribojo savo diskreciją ir iš principo nebegali nukrypti nuo šių taisyklių, nes priešingu atveju gali būti nubausta už bendrųjų teisės principų, pavyzdžiui, vienodo požiūrio ar teisėtų lūkesčių apsaugos principų, pažeidimą[19]. Praktikoje tai reiškia, kad jeigu valstybė narė praneša apie gaires atitinkantį valstybės pagalbos projektą, Komisija iš principo turi leisti jį įgyvendinti. Vis dėlto valstybės narės išsaugo galimybę pranešti Komisijai apie valstybės pagalbos projektus, kurie neatitinka šio komunikato kriterijų, o Komisija ypatingais atvejais gali leisti vykdyti tokius projektus[20].

33. Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad Komisija išsaugo laisvę pripažinti suderinama su vidaus rinka pagalbos schemą, kurią taikant skatinamojo poveikio kriterijaus laikymasis užtikrinamas kitaip nei pateikiant paraišką prieš pradedant darbus. Nagrinėjamu atveju Komisija, atsižvelgdama į daugelį kitų kriterijų ir konkrečias ekonomines nagrinėjamos pagalbos schemos pasekmes, nusprendė, kad, nepaisant to, kad pagalbos gavėjo pagalbos paraiška gali būti pateikta jau pradėjus darbus, ši schema turėjo „skatinamąjį poveikį“.

34. Šiuo klausimu Komisija nustatė, kad įprastomis rinkos sąlygomis (ir nesant valstybės pagalbos) atitinkamos įmonės nebūtų skatinamos statyti atsinaujinančių energijos išteklių gamybos įrenginių, nes jie nebūtų konkurencingi. Taigi suteikta pagalba iš esmės buvo skirta gamybos sąnaudų ir rinkos kainos skirtumui kompensuoti, siekiant paskatinti įmones statyti tokius įrenginius. Be to, Komisija pažymėjo, jog nagrinėjamos pagalbos schemos pagrindinis požymis yra tas, kad pagalbos teikėjas neturi jokios diskrecijos spręsti dėl pagalbos suteikimo, jei jos prašantis asmuo atitinka įstatyme nustatytas sąlygas. Taigi Komisija padarė išvadą, kad ši schema atitinka skatinamojo poveikio kriterijų, ir konstatavo, kad, nesuteikus šios pagalbos, nauji su atsinaujinančiais energijos ištekliais susiję projektai nebūtų pradėti įgyvendinti taip plačiai ir sparčiai, kaip reikalaujama[21].

35. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau į pirmąjį prejudicinį klausimą atsakyti taip, kad 2014 m. gairių 50 punkte numatyta skatinamojo poveikio sąlyga neprieštarauja tam, kad atsinaujinančios energijos gamintojas galėtų prašyti valstybės pagalbos jau pradėjęs įgyvendinti su projektu susijusius darbus, tačiau su sąlyga, kad bus įvykdytos visos kitos pagalbos schemos suderinamumą patvirtinančiame Komisijos sprendime nustatytos sąlygos.

### *C. Dėl antrojo prejudicinio klausimo*

36. Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia sužinoti, ar valstybės pagalbos skatinamasis poveikis bet kuriuo atveju neįmanomas, jei investicija, dėl kurios skirta ši pagalba, buvo atlikta dėl pakeistų aplinkosaugos leidimo sąlygų, įskaitant atvejus, kai, be valstybės pagalbos pareiškėja tikriausiai būtų nutraukusi savo veiklą dėl griežtesnių leidimo sąlygų.

[18] 2016 m. liepos 19 d. Sprendimas *Kotnik ir kt.* (C-526/14, EU:C:2016:570, 44 punktas).

[19] 2016 m. liepos 19 d. Sprendimas *Kotnik ir kt.* (C-526/14, EU:C:2016:570, 40 punktas).

[20] 2016 m. liepos 19 d. Sprendimas *Kotnik ir kt.* (C-526/14, EU:C:2016:570, 43–45 punktai).

[21] Žr. 2014 m. sprendimo 64 punktą ir 2017 m. sprendimo 62 ir 63 konstatuojamąsias dalis.

37. Kitaip tariant, keliamas klausimas dėl skatinamojo poveikio buvimo tuo atveju, kai gamybos įrenginių pakeitimas yra teisės nuostatų, reglamentuojančių tokias investicijas, pasikeitimo pasekmė.

38. Pirmiausia pažymėtina, kad minėtas klausimas susijęs tik su viena iš pareiškėjų, t. y. *Veejaam*, kuri 2015 m. buvo priversta savo gamybos įrenginį pakeisti nauju, nes pakeitus Estijos įstatymą nebebuvo galima veiksmingai tiekti elektros energijos senuoju gamybos įrenginiu.

39. Be to, dėl skatinamojo poveikio 2014 m. ir 2017 m. sprendimuose daroma nuoroda į 2014 m. gairių 49 punktą, kuriame numatyta, kad pagalba aplinkos apsaugai ir energetikai gali būti laikoma suderinama su vidaus rinka tik tuo atveju, jei turi skatinamąjį poveikį.

40. Siekiant patikrinti, ar pagalba turi skatinamąjį poveikį, lyginamas, pirma, hipotetinis scenarijus, kai pagalba suteikiama įmonei, ir, antra, kontrafaktinis scenarijus, kuriame nenumatomas joks pagalbos išmokėjimas. Rengiant pastarąjį scenarijų reikia atsižvelgti į visas objektyvias faktines aplinkybes, kaip antai aplinkos apsaugos reikalavimus, turinčius įtakos konkretaus gamybos vieneto pelningumui. Taigi už pagalbos teikimą atsakinga institucija privalo patikrinti kontrafaktinio scenarijaus patikimumą ir patvirtinti, kad pagalba turi reikalaujamą skatinamąjį poveikį.

41. Šiuo klausimu pažymiu, jog iš 2014 m. gairių nematyti, kad investavimas siekiant įvykdyti pakeistas aplinkosaugos leidimo išdavimo sąlygas reikštų, jog pagalbos skatinamojo poveikio galimybė bet kuriuo atveju būtų atmesta. Tas pats pasakytina apie 2014 m. sprendimą, kuriame konkrečiai nenumatytas antrajame prejudiciniame klausime nurodytas atvejis, t. y. kad investicija buvo susijusi su nacionalinėje teisėje nustatytomis griežtesnėmis sąlygomis.

42. Taigi, atsižvelgdamas į toliau pateiktas pastabas, laikausi nuomonės, kad negalima atmesti valstybės pagalbos skatinamojo poveikio, jeigu investicija, dėl kurios teikiama valstybės pagalba, buvo atlikta dėl pakeistų aplinkosaugos leidimo sąlygų (be kita ko, kai, pakeitus aplinkosaugos reikalavimus, pirminė pagalba tapo nepakankama).

43. Šiuo klausimu pažymėtina, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, jog sprendimas pagrindinėse bylose priklausys nuo to, ar „gamybos pradžios momentu“, kaip tai suprantama pagal ELTS 108 straipsnio 3 dalį, turėtų būti laikomas pačios gamybos pradžios elektrinėje momentas, ar atlikus paprastą „gamybos įrenginio“ pakeitimą toje pačioje elektrinėje galima manyti, jog tai buvo nauja „gamybos pradžia“ [22]. Nuo atsakymo į šį klausimą priklausys, ar *Veejaam* turi teisę gauti naują valstybės pagalbą, nors ji jau buvo gavusi tokią pagalbą Estijos schemoje numatytu 12 metų laikotarpiu už iš pradžių toje pačioje hidroelektrinėje sumontuotą ir pakeistą įrenginį.

44. Kaip nurodyta šios išvados 23–25 punktuose, nors minėtas klausimas susijęs su nacionaline teise ir priklauso nacionalinio teismo diskrecijai, šis teismas privalo laikytis su 2014 m. ir 2017 m. sprendimais siejamų sąlygų. Šiuo atžvilgiu norėčiau atkreipti dėmesį į tai, kad valstybės pagalbos mokėjimui remiantis 2014 m. ir 2017 m. sprendimais taikomos tam tikros sąlygos, įskaitant reikalavimą, kad pagalbos teikimo laikotarpis nebūtų ilgesnis nei 12 metų.

[22] Žr. šios išvados 22 punktą.

45. Galiausiai taip pat svarbu pažymėti, jog iš Komisijos patvirtintos Estijos schemos tikslų matyti, kad ja siekiama sudaryti naujiems operatoriams palankesnes sąlygas patekti į atsinaujinančių energijos išteklių rinką. Iš 2014 m. ir 2017 m. sprendimų visiškai nematyti, kad šios sistemos tikslas būtų nuolat (arba bent jau ilgiau nei šioje schemoje numatytą 12 metų laikotarpį) remti gamintojus, kurie jau gavo valstybės pagalbą investicijoms į atsinaujinančius energijos išteklius. Taigi pripažinus, kad kiekvienas įrangos pakeitimas prisidėtų prie naujo 12 metų pagalbos laikotarpio, tai reikštų, be pernelyg didelės kompensacijos grėsmės, ir tai, kad atitinkamos įmonės automatiškai ir (beveik) nepertraukiamai gautų subsidijas, taip pašalindamos bet kokią komercinę riziką.

46. Tai, kad nagrinėjamu atveju įrangos pakeitimą lėmė pakeistos teisės nuostatos, kuriomis reglamentuojamos tokios investicijos, neturi įtakos pirma pateiktai išvadai. Iš tiesų, jei būtų pritarta *Veejaam* požiūriui, tai reikštų, kad valstybės pagalbos suteikimas galėtų visiškai priklausyti nuo valstybių narių teisėkūros ar reguliavimo iniciatyvos, neatsižvelgiant į Komisijos priimtus sprendimus, o tai prieštarautų Sąjungos teisės nuostatoms valstybės pagalbos srityje.

47. Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad iš esmės būtent prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsižvelgdamas į nagrinėjamos bylos aplinkybes, turi išnagrinėti *Veejaam* pagalbos paraiškoje išdėstyto kontrafaktinio scenarijaus patikimumą, o visų pirma galimybę, kad, dėl naujų griežtesnių sąlygų negavusi pagalbos, ji būtų nutraukusi savo veiklą. Vis dėlto atlikdamas šį tyrimą teismas yra saistomas 2014 m. ir 2017 m. sprendimų ir, be kita ko, sąlygos, susijusios su didžiausiu paramos teikimo laikotarpiu – 12 metų.

48. Tokiomis aplinkybėmis siūlau į antrąjį prejudicinį klausimą atsakyti taip, kad valstybės pagalbos skatinamasis poveikis neatmetamas, jeigu investicijos, pateisinančios šios pagalbos skyrimą, buvo atliktos dėl pakeistų aplinkosaugos leidimo sąlygų, be kita ko, tuomet, kai pareiškėjas, negavęs valstybės pagalbos dėl griežtesnių leidimo sąlygų, būtų nutraukęs veiklą, su sąlyga, kad suteikta pagalba atitinka pagalbos schemos suderinamumą patvirtinančiame Komisijos sprendime nustatytas sąlygas.

## *D. Dėl trečiojo prejudicinio klausimo*

49. Trečiuoju klausimu siekiama nustatyti, ar Estijos Respublika suteikė naują pagalbą be Komisijos leidimo.

50. Primenu, kad iš 2014 m. sprendimo ir Teisingumo Teismo turimos informacijos matyti, jog Estijos Respublika ketino ankstesnę schemą išlaikyti iki 2014 m. gruodžio 31 d., kai turėjo įsigalioti naujoji schema, kuriai būdinga operatorių konkurso sistema su galimybe konkurse dalyvauti ir gamintojams, veiklą pradėjusiems po 2013 m. kovo 1 d.[23] Tačiau šios naujos schemos įsigaliojimas buvo atidėtas, todėl ankstesnė schema Estijoje buvo tebetaikoma, kai *Veejaam* ir *Espo* 2016 m. pateikė pagalbos paraišką *Elering*. 2017 m. sprendime Komisija konstatavo, kad ankstesnės schemos taikymas po 2014 m. gruodžio 31 d. yra SESV 108 straipsnio 3 dalyje numatytos pareigos sustabdyti pagalbos teikimą[24] pažeidimas, antrą kartą pripažino pagalbą suderinama su vidaus rinka ir leido pratęsti ankstesnės pagalbos schemos taikymą iki 2016 m. gruodžio 31 d.

[23] Žr. 2014 m. sprendimo 27, 28 ir 106 konstatuojamąsias dalis.

[24] Žr. 2017 m. sprendimo 29, 31 ir 96 konstatuojamąsias dalis.

51. Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, ar tolesnis ankstesnės schemos, kuri patvirtinus 2014 m. sprendimu tapo „esama pagalba“, įgyvendinimas po Komisijos nurodytos datos tampa „nauja pagalba“, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 2015/1589 1 straipsnio c punktą.

52. Pirmiausia reikia pažymėti, kad Sąjungos teisėje esama tiek materialinio, tiek procedūrinio pobūdžio skirtumų tarp „esamos pagalbos“ ir „naujos pagalbos“. Pirma, „esama pagalba“ laikoma valstybės taikoma priemonė, priskiriama prie vienos iš penkių esamos pagalbos rūšių, nurodytų Reglamento 2015/1589 1 straipsnio b punkte [25]. Antra, šio reglamento 1 straipsnio c punkte nauja pagalba apibrėžta kaip „pagalbos sistemos ir individuali pagalba, kuri nėra egzistuojanti pagalba, įskaitant egzistuojančios pagalbos pakeitimus“. Be to, priemonės kvalifikavimas kaip esamos pagalbos arba naujos pagalbos lemia procedūrą, pagal kurią Komisija tikrina jos suderinamumą su vidaus rinka.

53. Pagal SESV 108 straipsnio 1 dalį esama pagalba gali būti teisėtai įgyvendinama tol, kol Komisija nekonstatuoja jos nesuderinamumo. Tačiau šio straipsnio 3 dalyje reikalaujama, kad apie ketinimus suteikti naują pagalbą [26] būtų pranešta Komisijai ir jie negalėtų būti įgyvendinami tol, kol nebus priimtas galutinis sprendimas [27]. Taigi, priešingai nei nauja pagalba, kuri laikoma neteisėta, kai valstybė narė ją suteikia pažeisdama šioje dalyje numatytą pareigą sustabdyti pagalbos teikimą, esama pagalba turi būti laikoma teisėta tol, kol Komisija, atlikdama SESV 108 straipsnio 1 dalyje numatytą nuolatinę kontrolę, nekonstatuoja jos nesuderinamumo su vidaus rinka [28].

54. Antra, reikia pažymėti, kad iš 2014 m. sprendimo matyti, jog Komisija patvirtino ankstesnę pagalbos schemą, kaip suderinamą su vidaus rinka, remdamasi tam tikrais Estijos Respublikos prisiimtais įsipareigojimais, visų pirma įsipareigojimu apriboti schemos taikymą iki 2014 m. gruodžio 31 d. [29]. Šiuo klausimu pažymiu, kad pats prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas savo sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą konstatuoja, jog Estijos Respublika pratęsė esamos pagalbos schemos taikymą be Komisijos patvirtinimo ir taip pažeidė SESV 108 straipsnio 3 dalį. 2017 m. sprendime Komisija taip pat nurodė, kad taikydamos esamos pagalbos schemą po 2015 m. sausio 1 d. ir taip leisdamos naujiems gamintojams prisijungti prie schemos, Estijos valdžios institucijos pradėjo taikyti nagrinėjamą pagalbos priemonę prieš Komisijai priimant galutinį sprendimą [30].

55. Pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją Komisijos suteiktas leidimas įgyvendinti su vidaus rinka suderinamą pagalbą galioja tik tada, kai valstybė narė laikosi prisiimtų įsipareigojimų, kurie yra patvirtintos priemonės sudedamoji dalis. Nacionalinėje teisėje nesant tokių įsipareigojimų, valstybė narė turi atitinkamai pakeisti savo teisės aktus, kad galėtų vykdyti savo siūlomus įsipareigojimus, taigi, ir neviršyti to, kas numatyta Komisijos suteiktame leidime [31].

[25] Nagrinėjamu atveju atitinkama esamos pagalbos rūšis apibrėžta šio reglamento 1 straipsnio b punkto ii papunktyje.

[26] Įskaitant ketinimus pakeisti esamą pagalbą, nes esamos pagalbos pakeitimas yra nauja pagalba, kaip tai suprantama pagal Reglamento 2015/1589 1 straipsnio c punktą.

[27] 2016 m. spalio 26 d. Sprendimas *DEI ir Komisija / Alouminion tis Ellados* (C-590/14 P, EU:C:2016:797, 45 punktas).

[28] 2010 m. lapkričio 18 d. Sprendimas *NDSHT / Komisija* (C-322/09 P, EU:C:2010:701, 52 punktas).

[29] *Elering* ginčija šią poziciją ir 2014 m. sprendimą aiškina kitaip. *Elering* tvirtina, kad ankstesnėje schemoje nebuvo numatyta galiojimo pabaigos data ir kad iš 2014 m. sprendimo nematyti, jog Komisija senosios schemos patvirtinimą susiejo su sąlyga, kad jos taikymas turėjo baigtis 2014 m. gruodžio 31 d. arba kad ji turėjo būti pakeista nauja schema. Iš to matyti, kad Estijos Respublika galėjo teisėtai nevykdyti minėtu sprendimu patvirtintų pakeitimų ir toliau įgyvendinti šiuo sprendimu patvirtintą ankstesnę pagalbos schemą.

[30] Žr. 2017 m. sprendimo 3.2 poskirsnį.

[31] 2015 m. spalio 15 d. Sprendimas *Iglesias Gutiérrez ir Rion Bea* (C-352/14 ir C-353/14, EU:C:2015:691, 28 ir 29 punktai).

56. Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad Sprendime *DEI ir Komisija / Alouminion tis Ellados* (C-590/14 P, EU:C:2016:797), kurį prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, beje, aiškiai nurodė trečiajame klausime, Teisingumo Teismas nusprendė, jog esamos pagalbos galiojimo trukmė yra veiksnys, galintis turėti įtakos Komisijos atliekamam šios pagalbos suderinamumo su vidaus rinka vertinimui [32]. Tokiomis aplinkybėmis esamos pagalbos galiojimo pratęsimą reikia laikyti esamos pagalbos pakeitimu, todėl, remiantis Reglamento Nr. 2015/1589 1 straipsnio c punktu, tai yra nauja pagalba [33].

57. Taigi į trečiąjį klausimą reikia atsakyti taip: jeigu Komisija sprendimu dėl valstybės pagalbos pripažino, kad ir esama pagalbos schema, ir numatomi jos pakeitimai yra suderinami su vidaus rinka, tačiau valstybė narė nevykdo įsipareigojimo taikyti šią schemą tik iki tam tikros datos, minėtos schemos taikymas po šios datos laikomas nauja pagalba, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 2015/1589 1 straipsnio c punktą.

## *E. Dėl ketvirtojo ir penktojo prejudicinių klausimų*

58. Ketvirtuoju ir penktuoju klausimais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, kokios galėtų būti galimo SESV 108 straipsnio 3 dalies pažeidimo pasekmės, kiek tai susiję su pareiškėjų pateiktomis valstybės pagalbos paraiškomis, laikotarpiu, kai ši pagalba galėtų būti laikoma neteisėta. Šie klausimai iš esmės kiltų tuo atveju, jei Teisingumo Teismas nuspręstų, kad 2015–2017 m. laikotarpiu galiojusi ankstesnė schema buvo nauja, taigi, neteisėta pagalba. Atsižvelgdamas į savo siūlomą atsakymą į trečiąjį prejudicinį klausimą, manau, kad reikia atsakyti ir į ketvirtąjį bei penktąjį prejudicinius klausimus.

59. Taigi ketvirtuoju klausimu siekiama nustatyti, ar *Veejaam* ir *Espo* galėjo gauti pagalbą jau nuo pat jų paraiškos pateikimo 2016 m., ar tik nuo 2017 m. sprendimo priėmimo dienos. Penktasis klausimas susijęs su ypatinga *Espo* padėtimi. Ši bendrovė paprašė suteikti pagalbą tuo metu (t. y. 2016 m.), kai pagalba galėjo būti laikoma neteisėta, nors investicijos įgyvendinimui 2009 m. galėjo būti taikomas 2014 m. sprendimas dėl patvirtinimo.

60. Atsižvelgdamas į tai, kad šie klausimai susiję, siūlau juos nagrinėti kartu.

61. Pirmiausia pažymėtina, kad Komisija mano, jog ketvirtasis ir penktasis klausimai yra hipotetiniai, todėl nepriimtini, turint omenyje, kad pareiškėjos neturėjo teisės į pagalbą nei pagal ankstesnę, nei pagal naująją pagalbos schemą, nes jos jau buvo gavusios pagalbą 12 metų laikotarpį.

62. Iš tikrųjų atrodo, kad pareiškėjos – be kita ko, dėl Komisijos nurodytos priežasties – neturi teisės gauti naujos pagalbos [34]. Vis dėlto atsakymas į klausimą, ar pareiškėjos galėtų gauti pagalbą, *in fine* priklausys nuo tam tikrų faktinių aplinkybių ir Estijos schemos aiškinimo, kuris patenka tik į nacionalinės teisės taikymo sritį. Taigi manau, kad į šiuos klausimus reikia atsakyti, tačiau pabrėžiant, jog minėti atsakymai galioja darant prielaidą, kad laikytasi 2014 m. ir 2017 m. sprendimuose nustatytų sąlygų.

[32] 2016 m. spalio 26 d. Sprendimas *DEI ir Komisija / Alouminion tis Ellados* (C-590/14 P, EU:C:2016:797, 49 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[33] 2016 m. spalio 26 d. Sprendimas *DEI ir Komisija / Alouminion tis Ellados* (C-590/14 P, EU:C:2016:797, 50 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[34] Žr. šios išvados 24–26 punktus.

63. Primenu, kad ankstesnės schemos pripažinimas nauja pagalba dėl SESV 108 straipsnio 3 dalyje numatytos pareigos pranešti pažeidimo, lėmė tai, jog 2015–2017 m. ši pagalba buvo neteisėta. Minėta pagalba tapo esama pagalba (taigi ir teisėta) tik 2017 m. gruodžio 6 d., kai Komisijos sprendimu jos pratęsimas buvo pripažintas suderinamu su vidaus rinka [35].

64. Pagal suformuotą jurisprudenciją Komisijos patvirtinamuoju sprendimu neįteisinamos *a posteriori* pagalbos priemonės, apie kurias nebuvo pranešta ir kurios prieštarauja SESV 108 straipsnio 3 daliai [36]. Taigi Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad pagalbos priemonės (ar jos dalies) neteisėtumui dėl pareigos pranešti pažeidimo neturi įtakos tai, kad ši priemonė galutiniu Komisijos sprendimu buvo pripažinta suderinama su bendrąja rinka [37]. Bet kokiu kitu aiškinimu būtų skatinama nepaisyti SESV 108 straipsnio 3 dalies trečio sakinio ir šis straipsnis praktiškai taptų neveiksmingas [38]. Jei ketinant teikti pagalbą, neatsižvelgiant į tai, ar ji suderinama su vidaus rinka, SESV 108 straipsnio 3 dalies nesilaikymas nesukeltų didesnių nepatogumų ar sankcijų, palyginti su tuo atveju, jei šios nuostatos būtų laikomasi, valstybių narių suinteresuotumas pranešti apie pagalbą ir palaukti sprendimo dėl suderinamumo (taigi, ir Komisijos vykdomos kontrolės veiksmingumo lygis) būtų gerokai mažesnis [39].

65. Iš visų pirmiau išdėstytų argumentų galima daryti išvadą, kad procedūros pažeidimas išlieka, neatsižvelgiant į tai, ar pagalba galbūt yra suderinama su vidaus rinka. Taigi pagal Sąjungos teisę reikalaujama, kad, pirma, nacionaliniai teismai imtųsi tinkamų priemonių, siekdamos veiksmingai ištaisyti neteisėtumo pasekmes ir, be kita ko, apsaugoti privačių asmenų teises nuo pažeidimų, kuriuos lemia pagalbos neteisėtumas. Antra, nacionalinis teismas pagal Sąjungos teisę turi priteisti iš pagalbos gavėjo palūkanas už šios pagalbos neteisėtumo laikotarpį [40]. Šią nacionalinio teismo pareigą lemia aplinkybė, kad pagalbos įgyvendinimas pažeidžiant SESV 108 straipsnio 3 dalį suteikia pagalbos gavėjui nepagrįstą naudą, kurią sudaro, pirma, nesumokėtos palūkanos, kurias jis būtų sumokėjęs nuo atitinkamos pagalbos sumos, jeigu būtų turėjęs pasiskolinti šią sumą rinkoje, laukdamas, kol Komisija priims galutinį sprendimą, ir, antra, jo konkurencinės padėties pagerinimas, palyginti su kitais rinkos subjektais, laikotarpiu, kai atitinkama pagalba buvo teikiama neteisėtai [41].

66. Reikia pažymėti, kad šioje byloje neteisėtumo laikotarpiu (2015–2017 m.) pareiškėjoms nebuvo išmokėta jokia pagalba, kiek tai susiję su jų paraiškomis, pateiktomis 2016 m. [42]. Todėl šios bendrovės neprivalo grąžinti palūkanų nuo sumų, kurios niekada nebuvo gautos (pagal šias paraiškas). Taigi kyla klausimas, ar tokiu atveju Estijos valdžios institucijos gali šią pagalbą išmokėti atgaline data, pradžios momentu laikydamos ne 2017 m. sprendimo datą, o paraiškos išmokėti pagalbą pateikimo 2016 m. datą, jeigu pagal nacionalinę teisę toks veiksmas leidžiamas.

67. Dėl toliau nurodytų priežasčių manau, kad į šį klausimą reikia atsakyti teigiamai.

68. Reikia priminti, kad SESV 108 straipsnio 3 dalies tikslas – užtikrinti, kad su vidaus rinka nesuderinama pagalba niekada nebūtų įgyvendinta ir kad būtų įgyvendinama tik suderinama pagalba. Taigi šis tikslas pirmiausia pasiekiamas laikinai, taikant šioje nuostatoje numatytą

35 Šiuo klausimu žr. 2003 m. spalio 21 d. Sprendimą *van Calster ir kt.* (C-261/01 ir C-262/01, EU:C:2003:571, 56 punktas).

36 2015 m. kovo 19 d. Sprendimas *OTP Bank* (C-672/13, EU:C:2015:185, 76 punktas).

37 2003 m. spalio 21 d. Sprendimas *van Calster ir kt.* (C-261/01 ir C-262/01, EU:C:2003:571, 62 punktas).

38 2020 m. lapkričio 24 d. Sprendimas *Viasat Broadcasting UK* (C-445/19, EU:C:2020:952, 21 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija.

39 2020 m. lapkričio 24 d. Sprendimas *Viasat Broadcasting UK* (C-445/19, EU:C:2020:952, 23 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija.

40 2019 m. kovo 5 d. Sprendimas *Eesti pagar* (C-349/17, EU:C:2019:172, 134 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

41 2019 m. kovo 5 d. Sprendimas *Eesti pagar* (C-349/17, EU:C:2019:172, 132 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

42 Konkretus atvejis, kai *Espo* 2015–2016 m. laikotarpiu toliau gavo pagalbą pagal ankstesnę schemą, nagrinėjamas šios išvados 75 punkte.

draudimą, o vėliau – galutinai, Komisijai priimant galutinį sprendimą, kuriuo, jeigu jis yra neigiamas, užkertamas kelias ateityje įgyvendinti ketinimą suteikti pagalbą, apie kurį buvo pranešta [43].

69. Vis dėlto, kai Komisija priima teigiamą sprendimą ir konstatuoja, jog įgyvendinta pagalbos schema yra suderinama pagalbos schema, neteisėta pagalba nekelia pavojaus suinteresuotiems asmenims ir nelemia konkurencijos iškraipymo, todėl SESV 108 straipsnio 3 dalimi siekiamas tikslas užkirsti kelią nesuderinamos pagalbos teikimui tampa perteklinis. Taigi sprendimas skirti šią pagalbą atgaline data nepaneigia šios nuostatos veiksmingumo.

70. Be to, manau, kad nagrinėjamu atveju leidimas Estijos Respublikai patenkinti paraišką skirti pagalbą, kurią Komisija pripažino suderinama, įskaitant laikotarpį iki šio sprendimo priėmimo, leistų užtikrinti konkurencijos iškraipymų nebuvimą rinkoje; taip yra visų pirma dėl to, kad nagrinėjamoje byloje kai kurie subjektai, atrodo, ir toliau gavo pagalbą tuo laikotarpiu, kai pagal ankstesnę schemą ji buvo neteisėta. Taigi, pagal šios išvados 65 punkte nurodytą jurisprudenciją, jos iš principo privalo ne grąžinti pagalbą, o tik sumokėti palūkanas už per šį laikotarpį gautą pagalbą. Tačiau jeigu pagalbos negavusiems operatoriams nebūtų leidžiama ją gauti atgaline data (pagal tą pačią schemą ir tuo pačiu laikotarpiu), net jeigu jie galėtų į ją pretenduoti remdamiesi Komisijos sprendimu, kuriuo pagalba buvo pripažinta suderinama, kiltų pavojus, kad būtų sukurtas nevienodas požiūris, dėl kurio būtų iškraipyta konkurencija.

71. Galiausiai, kiek tai susiję su *Espo* situacija – ji 2009 m. pastatė vieną gamybos įrenginį, bet nagrinėjamos pagalbos paprašė tik už elektros energiją, šiuo įrenginiu pagamintą 2016 m., – prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar dėl to, kad jos paraiška buvo pateikta tuo momentu, kai nebuvo taikomas 2014 m. sprendimas, paraiška būtų atmesta, nors ši bendrovė galėtų atitikti finansavimo reikalavimus pagal ankstesnę, 2014 m. sprendimu patvirtintą schemą. Taigi, šio teismo teigimu, kyla klausimas, ar SESV 108 straipsnio 3 dalyje numatytas draudimas teikti pagalbą gali užkirsti kelią tokiai paraiškai, jei tai leidžiama pagal nacionalinę teisę.

72. Nors dėl pirma nurodytų priežasčių manau, kad pagal SESV 108 straipsnio 3 dalį nedraudžiama, kad Estijos Respublika patenkintų tokią paraišką, kiek tai leidžiama pagal nacionalinę teisę, vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas privalo laikytis 2014 m. ir 2017 m. sprendimų.

73. Reikia pažymėti, pirma, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimo formuluotė, atrodo, grindžiama prielaida, kad *Espo* turėjo teisę į pagalbą gamybos įrangos įrengimui 2009 m., tačiau, remiantis 2014 m. ir 2017 m. sprendimais, regis, taip nėra, nes ši bendrovė jau gavo Estijos schemoje numatytą pagalbą maksimalų 12 metų laikotarpį.

74. Antra, reikia pažymėti, kad *Espo*, atrodo, iš tikrųjų gavo pagalbą šiam naujam įrenginiui nuo 2009 m. (jo įrengimo data) iki 2015 m. (maksimalaus 12 metų pagalbos teikimo laikotarpio pabaigos data) [44].

75. Trečia, nacionalinis teismas turi išnagrinėti, kiek palūkanų *Espo* turi sumokėti už 2014–2015 m. laikotarpį, nes gauta pagalba buvo neteisėta. Taigi, skirtingai nuo *Veejaam*, kuri negavo pagalbos, susijusios su jos 2016 m. paraiška, iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad *Espo* gavo pagalbą nuo 2004 m. balandžio 1 d. iki 2015 m. gruodžio 31 d. Taigi,

[43] 2008 m. vasario 12 d. Sprendimas *CELF ir ministre de la Culture et de la Communication* (C-199/06, EU:C:2008:79), 47 ir 48 punktai.

[44] Žr. šios išvados 8 punktą.

remiantis šios išvados 65 punkte nurodyta jurisprudencija, jei ši bendrovė neprivalėtų grąžinti gauto kapitalo, kiltų klausimas dėl galimo palūkanų mokėjimo už laikotarpį, kai pagalba buvo neteisėta.

76. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau į ketvirtąjį ir penktąjį klausimus atsakyti taip, kad jeigu Komisija nusprendžia neteikti prieštaravimų dėl valstybės pagalbos schemos, taikomos pažeidžiant SESV 108 straipsnio 3 dalį, asmenys, turintys teisę gauti veiklos pagalbą, gali prašyti skirti pagalbą už laikotarpį iki Komisijos sprendimo priėmimo, jei tai leidžiama pagal nacionalines procedūrines taisykles, bet su sąlyga, kad yra įvykdytos visos kitos šiame sprendime nustatytos sąlygos.

## V. Išvada

77. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Riigikohus* (Aukščiausiasis Teismas, Estija) pateiktus prejudicinius klausimus:

1. 2014–2020 m. valstybės pagalbos aplinkos apsaugai ir energetikai gairių 50 punkte numatyta skatinamojo poveikio sąlyga neprieštarauja tam, kad atsinaujinančios energijos gamintojas galėtų prašyti valstybės pagalbos jau pradėjęs įgyvendinti su projektu susijusius darbus, tačiau su sąlyga, kad bus įvykdytos visos kitos pagalbos schemos suderinamumą patvirtinančiame Komisijos sprendime nustatytos sąlygos.

2. Valstybės pagalbos skatinamasis poveikis neatmetamas, jeigu investicijos, pateisinančios šios pagalbos skyrimą, buvo atliktos dėl pakeistų aplinkosaugos leidimo sąlygų, be kita ko, tuomet, kai pareiškėjas, negavęs valstybės pagalbos dėl griežtesnių leidimo sąlygų, būtų nutraukęs veiklą, su sąlyga, kad suteikta pagalba atitinka pagalbos schemos suderinamumą patvirtinančiame Komisijos sprendime nustatytas sąlygas.

3. Jeigu Komisija sprendimu dėl valstybės pagalbos pripažino, kad ir esama pagalbos schema, ir numatomi jos pakeitimai yra suderinami su vidaus rinka, tačiau valstybė narė nevykdo įsipareigojimo taikyti šią schemą tik iki tam tikros datos, pagalbos schemos taikymas po šios datos laikomas nauja pagalba, kaip tai suprantama pagal 2015 m. liepos 13 d. Tarybos reglamento (ES) 2015/1589, nustatančio išsamias Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 108 straipsnio taikymo taisykles, 1 straipsnio c punktą.

4. Jeigu Komisija nusprendžia neteikti prieštaravimų dėl valstybės pagalbos schemos, taikomos pažeidžiant SESV 108 straipsnio 3 dalį, asmenys, turintys teisę gauti veiklos pagalbą, gali prašyti skirti pagalbą už laikotarpį iki Komisijos sprendimo priėmimo, jei tai leidžiama pagal nacionalines procedūrines taisykles, bet su sąlyga, kad būtų įvykdytos visos kitos šiame sprendime nustatytos sąlygos.